

ХАНТЫ ЯСАҢ

5 апреля 2018 года

www.khanty-yasang.ru

№ 7 (3499)

Основана 1 ноября 1957 года

Кышик вошн емӓнхӓтл вӓс

У.Данило верум хур

Ёмвош район Кышик вошн ай кер тыдӓщ 31-мит хӓтӓлн вурна имен юхтум емӓнхӓтл постӓсы. Вошӓн мир па мойн хуятӓт ар вӓрн кӓссӓт. Хӓ ёх нымӓлн хӓхӓлсӓт. Нявремӓт ӓхӓл эвӓлт нӓлн ювтӓтъдӓсӓт. Кӓрт хӓрыя верум нюки хотӓн хуца мир хӓл хошум йицкӓн па вӓш шайн яньдӓщӓсыйт.

Тӓм
номерӓн
лӓнтаты:

3

Хӓнты
алфавит
олӓнӓн
путӓртсӓт

5

Полнавӓт вошн
«Тылдӓщ поры»
емӓнхӓтл
мӓнӓс

6

Ёмвошн
айлат ёх
лӓнтарлал
лӓнӓтсӓт

7

Русскиная
вошн вӓлды
лавӓлды ёх
ӓктӓщийлсӓт

11

«Мосум мӓв»
рӓтъщӓты
хӓр щиты
рӓпитл

Депутатат поступсэт нух вантсат

Шуши мир ассамблея мирхотн

Ай кер тыдэщ 27-29-мит хэтлэти шуши мир Ассамблея па округ дума депутатат мирхотнэ верэнтсийнэ.

Шуши мир Ассамблея мирхотн депутатат, округ правительства хуши рэпитты ёх па оса тэхетн кэпэртты хуятат, щит М.К. Волдина пирэщ ёх эвэлт, В. Банк айлат хуятат эвэлт, Ёмвош район депутат хэ Р. Богордаев па па ёх вэсат.

Олээн шуши мир ясэат олээн поступсы нух вантсы. Щи олээн вэндтэты па айлат ёх верат тэты департамент кэща хэ **Алексей Дренин** путэртэс. Лэв ясэ тэс, муй дыв од мэр нявремат па айлат хуятат вэндтэты вер эхтын версат. Кэща хэ лупэс, хути округн шуши мир вэндтэты щирн кат программа вуйман вэл. Щит 2016-2020-мит олэа вёум Ёмвош округ государственной программа вэндтэты верат олээн, мата ут 2013-мит одн вёсы. Кимит поступсы 2016-2020-мит олэти Ёмвош округн социально-экономической верат нух алумты олээн. Там кат программа унтасн шуши мир ясэат па культура верат тэса лэщатты питдыт.

Тамхэтл мет ай нявремат пата увас мир яс-

нат ян садикан тэдыт, щит 263 пуэх вэндтэды па 28 ашколайн – 1700 няврем. Щит эвэлт 17 ашколайн ханты ясэ тэды, 11 ашколайн – вухад ясэ, и ашколайн – юрн ясэ. Щит Нижневартской районн Варёган кэртан йил. 2016-2017-мит олэти Нуви сэнхум районн Касум ашколайн 9-мит класс етшуптэты нявремат рэт ясэ хуват экзамен мэсат. Щи тумпи округ нявремат пата сыр-сыр кэсупсэт верэнтдыт, дыв кашан од олимпиада щирн кэслат.

Департамент кэща хэ ясэат щирн, 2017-мит одн рэт ясэ учителя худыева вэндтэдыт янхсат. Щит округ кэща не партум щирн лэщатсы. Ашколатн рэт ясэата вэндтэты хуят ан тарумды. Округ образования тахи ёх 2017-мит одн Санкт-Петербургвоша А.Герцен немпи педагогической университета увас нявремат эвэлт 18 хуят рэт ясэ тэты учителя вэндтэдыт китсат. Щи тумпи 2018-мит од вёш эвэлт Нижневартской государственной университетн айлат ёх

иши вэндтэты питдыт, лэдн дыв елды ашколайн рэт ясэат тэты ат веритсат.

Ай кер тыдэщ Нуви Асэньхум районн учителя пата немасы кэсупсы верэнтсы. Рэт ясэа вэндтэты учителя кэртэн иши кэсат. Щи кэсупсийн Поднават ашколайн нявремат рэт ясэа вэндтэты не Анастасия Вахат нух питэс. Щи кэсупсийн антэ тэп округ кэща хуятат вэсат, федеральной экспертат па юхтылдсат. Дыв «ефта пэсан» версат па арсыр мосты верат олээн путэртсат. И путэр ханты ясэ алфавит олээн манэс. Тамхэтл округ ашколайт хуши, хута ханты ясэ тэды, урокат нух вёсийт. Щи юкана нявремат рэт ясэел внеклассной щирн вэндтэлэ. Щит вэндтэты киникайт тэщирэа ан лэщатум пата версы. А. Дренин лупэс, хути ин катра па йилуп ханты алфавитнэ языкознания федеральной институтн кэпэртты ёхн нух вантэдийнэ па щадта луплат, мата алфавит хайты мосл: катра щирн ханшум ут муй па йилпа верум пуквайт пилэ. Щи

юпийн ведши мосты вэндтэты киникайт ханшдыт па есэлдыт.

Депутат хэ **Р. Продников** инэщасэс, пухд Суматвош ашколайн вэндтэдыт па лэв лэщат, лэдн щата рэт ясэа ат вэндтэсы. Муй щирн ши вер лэщатты рэхл? А. Дренин юхды лупэс, хути ашкола кэщая заявления непек ханшты мосл. Щи юпийн дыв учителя каншты питлат, лэдн вухад ясэан урокат ат тэс.

Вэндата ювум ханты мир поэтесса ими **М.К. Волдина** путэртэс, шенк ям, хути рэт ясэа вэндтэты верат нух алумдыт па тэщирэа лэщатты питсыйт. «Щит мёу миров пата шенк мосл, лэдн ясэев па лыдэв, шуши мир вэлты щирев ал вэтшэсёв», – лупэс Мария Кузьминична.

Елды Ассамблея депутатат увас мир социально-экономической верат эхтын поступсы нух вантсат. Щи олээн недропользования па природной ресурсат департаментан увас мир верат тэты тахи кэща хэ Е.А. Лавров ясэ хэлэнтсат.

Щи тумпи шуши мир верат тэрити уполномоченной хэ олээн путэр вэс. Тэп округ правительства ёхн па округ кэщайн там поступсы елды ан есэлсы. Дыв ясэадал щирн там непек худна тэщирэа лэщатты мосл па эхат ведши нух вантты.

29-мит хэтлэн округ дума мирхот вэс. Депутатат комиссият хуши хэлэнтум верат олээн путэртсат па поступсэт вёсат.

Надежда ВАХ

Ар ол мәр ханты алфавит олаңан мирев күтн ясаң мәнл, йилуп алфавит верты муй катра ут хәшуптаты. Ши олаңан ай кер тылаңн 14-митн Нуви сәңхум вошн мирхотн ясаң мәнәс. Щата округ дума депутат А.В. Новьюхов, «Институт развития образования» хуши рәпитты җх, нывремәт рәт ясаңа вәндтаты хуятат җктәшийдсәт.

Ханты алфавит олаңан путәртсәт

А.В. Новьюхов ши вер олаңан щиты лупәс:

– Интәм ма йилуп ханты алфавит олаңан ям муй арум ясаңт лупты җн питлум. Мосл, дәдн вән институтат эвәлт ши вер яма па тәса вәты җх ат вантсәт. 2017-мит ол мәр мүн Тэк, Ваньшавәт, Поднавәт кәртәт эвәлт вет пишмайн юхәтсыюв. Дыв хәншсәт, йилуп хәншты верн нұша тәйләт. Интәм мүн шуши ясаңт олаңан поступсы пасыра верлүв. Щата ин хәншлүв, дәдн округ Правительствә җх йилуп алфавит постаты щир ат тәйсәт. Едды мулты группа җх җкәтлүв, дәдн дыв йилуп пуквайт яма па тәса ат вантсәт. Ин лупты мосл, 1989-мит олн постум алфавит немхуятн нух җн вұсы. Щит пәты йилуп щирн киникайт па па утәт есәдты җн рәхл. 2000-мит оләт олңиттыин Югорской государственной университет эвәлт 215 айлат хуят йира вошәтсыйт. Дыв ашколайдал эвәлт юхәтсәт, тәта йилуп ханты алфавита вәндтаты питсыйт. Хәт тылаңн мәнум юпийн хәнты ясаңан атма вәндтәйләт пәты дыв йира вошәтсыйт.

Кышик вош эвәлт юхтум хә **А.Д. Хоров** лупәс, хути ин хәнты ясаң пида рәпитты җх хәнты пенсияя мәнләт. Айлат җх хәнты ясаң җн вәдәт, дыв ши ясаң дерамтты җн питләт. Ши пурайн мүн хәнты ясаң вәтшәлүв.

Касум вошн нывремәт хәлум ол мәр йилуп алфавит щирн ашколайн рәт ясаңа вәндтәсыйт.

ЩИ ОЛАҢАН ПУТӘРТЛӘТ

«Дылаң союм» ныврем вәндтәйләтты тәхийн рәпитты не **Л.А. Федоркив**: «Ясаң яма вәты хәнты кашәң ол шимла йил. Йилуп ай нывремәт ясаң җн вәдәт. Аршәк хуят ясаң вәты пәта нывремәт ашколайтн, садикәтн мосл рәт ясаңа яма вәндтаты. И алфавит, и литературной ясаң – щит ям, мосты вер. Нывремлүв ихурасуп алфавитн вәндтаты мосл. Е.А. Немысова хұв мәр рәпитәс ши алфавит пәта правилаит хәншман».

Тэк кәртән рәт ясаңа вәндтаты не О. Хандыбина: «Ма нәмәсдум, тәм йилуп алфавит җн мосл. Ин хәншты буквайт ат хәйлайт. Нывремәт ши буквайт яма вәйтләт, лүңәтләт. Йилуп ут ки питл, дыведа лавәрт питл йилпа буквайт вәндтаты. Ма кашәң пурайн нывремәта путәртлүм йилуп алфавит олаңан, дыв лупләт, щимәщ алфавит җн мосл. Аңкета-ашета, вән җха йилуп вер иши җн мосл».

Поднавәт вош ашколайн нывремәт рәт ясаңа вәндтаты не А.Е. Вахат: «Ма ай нывремәт йилуп пуквайт пида рәт ясаңа вәндтәлүм, вәншәк хуятат – катра алфавитн. Ма щиремн, йилуп щирн нывремәта лүңәтты лавәрт».

Вәндтаты не **С.М. Каксина** лупл, хути щит ям па мосты алфавит:

– Ма нывремәт пида **В.Н. Соловар** 2008-мит олн ләщәтум киникайт хұват рәпитлүм. Щитәт йилуп хәншты вер щирн верумәт. Щит ям киникайт, тәп еша йилпатты мосл. Ши тумпи нывремәт 1996-мит, 2000-мит оләтн еслум непекәт хұват вәндтәйләт. Мосл лупты, тәм ванән мүн ашколаев кәща җхн нух вантсы. Ханты ясаңан ям учебникәт җн тәйтәв пәты йилуп олн нывремәт рәт ясаңа вәндтаты җн питләлүв. Щит пәты ма лупты дәнхалум, йилуп алфавит сорашәк вұты мосл. Ашколайн җн рәпитты җх хәдәнтты җн мосл, дыв нывремәт җн вәндтәләт. Дыв җн дәнхаләт йилуп алфавит. Мүн, нывремәт вәндтаты җх, дәнхалүв йилуп алфавит щирн рәпитты. Ши юпийн йилуп киникайт нывремәт пәты хәншты мосл. Ши киникайт нывремәт вәндтаты җхн ат ләщәтләйт па дыведа

ши пәты вух сухуптаты мосл. Мүн пенсияя ки мәнлүв, айлат учителят иса мосты киникайт такды хутыса рәпитты питләт?

А.В. Новьюхов лупәс: «Мүн наукайн рәпитты җх пәты хән алфавит верлүв. Кәт-хәлум хуят яма рәт ясаңа ки вәндтәлүв, па хуятат ши киникайт лүңәтты җн питләт, щиты хәнты ясаң иса вәтшәлүв. Щит пәты мир хәдәнтты мосл, дыведа йилуп хәншты вер мосл муй әнтә».

«Институт развития образования» тәхи кәща не **Г.В. Дивеева** мирхотн лупәс: «Интәм иса тәхет государственной задания щирн рәпитләт. Ас-угорской институт госзадания мосл хәншты, дәдн дыв учителят пида ашкола нывремәт пәты йилуп киникайт ат ләщәтсәт па ши вер пәты вухн ат сухуптәсыйт».

Щәлта мирхотн ясаң мәнәс, интәм округевн нывремәт рәт ясаңа вәндтаты җх итәх тәхетн рәт ясеңл вәтәд пәты 25 % вухн җн сухуптәдыйт. **А.В. Новьюхов** лупәс, интәм ши вер кәщәятн нух вантды, едды ясаңт олаңан поступсы еша пасыра хәншты мосл, дәдн рәт ясаң пида рәпитты хуятат ши вухн ат мәсыйт.

Москва вош эвәлт юхтум не **О.И. Артеменко** лупәс: «Нынана, рәт ясаңан яма путәртты хуятәта, интәм мосл яма нәмәсты. И литературной ясаң җн питл ки, нын рәт ясеңн иса вәтшәдты. Институт языкознания эвәлт ши вер тәса вәты җх вохты мосл па ши нұша сорашәк тўңматты».

Надежда НОВЬЮХОВА

«Титул» немуп тахи мирхот

Ёмвошн вэн кер тыдэщ 23-мит хэтэдн 2018-мит олн «Инвестиционная компания социальной защиты и развития малочисленных народов Севера «Титул» немуп тахи вэн мирхота акция непекек тайты па Югра мўвн вэдты хэнтэт, вухалят па юрнэт акэтлэлэ.

Там мирхотн «Титул» немуп тахийн рэпитты ёх путэртлэл, муй иты рэпатаел 2017-мит ол мэр мәнэс. Ши тумпи «устав» немуп непекек йилпатлэл. Щадта там тахия кэчайт па ревизионной комиссия хуца рэпитты ёх йилпанух пирыдайт. Мирхот Ёмвошн Карла Маркса немуп вош хулуйн 15-мит хотн 10 щосн алэная

питл. Акция непекек тайты шимл хуят юхэтл ки, мирхот Ас нопэтты тыдэщ 24-мит хэтэдн тэп верла.

Россия мўв федеральной поступсы «Об акционерных обществах» щирн акция тайты ёх мирхот олаңан айкек пэккэт уша верты Ёмвошн, Карла Маркса немуп вош хулуйн, 15-мит хотн муй па Москва

хон вошн, Садовая-Кудринская немуп вош хулуйн, 2/62/35 хотн. Ши тумпи «Титул» немуп тахи олаңан интернет мухты <http://www.titul.org/> дўңтаты. Щадта мирхота ан пэкты юхэтты ёха рэхл арсыр вер эхтыйн интернет мухты <http://www.titul.org/> пиресты. Щата мосд немасыя бланк бюллетень непекек вўты

па щив нем хәншты па июхды китты. Щирн нын мирхотн пэккэты интернет мухты пиресты ёр тайты. Тэп бланк бюллетень непекек вэн кер тыдэщ 21-мит хэтэд 2018-мит ол вэнта июхды китты мосд. Арсыр айкек «Титул» немуп тахи олаңан па уша верты, нын щата акция непекек тайлэты муй антэ, рэхл Ёмвошн, Карла Маркса немуп вош хулуйн, 15-мит хотн па картыпунхўват: 8(3467) 33-17-41, 33-17-44.

«Титул» немуп тахи кэца ёх

Хэнтэ ясаңа тулмащтэс
Ульяна ДАНИЛО

Ёмвошн мир дыв саттэда вер тэты вэндтэсыйт

Ай кер тыдэщн «Югра» немпи айкек акэтты хотн мирхот вэс. Щата путэр мәнэс, муй щирн Ёмвошн яң пўш «Точка роста» па «Global Management Challenge» немпи дыв саттэда вер тэты вера вэндтэты кэсупсэңан мәнсэңан. Вейтантупсыя Югра мўвн «Точка роста» кэсупсы тэты хэ Сергей Шоптенко па «Global Management Challenge» кэсупсийн нух питум хэнтэ хэ Руслан Богордаев юхтыйлсэңан.

С. Шоптенко лупэс, там кэсупсийн па хон пелэк 35 мўв хуятат кэссат. Ши кэсупсы 30 ол мәнл, Россияевн 2006-мит ол вўш эвэлт тэты питсы, Югра мўвевн – 2008-мит ол вўш эвэлт. Ши кэсупсийн вер пўншты па елды тэты вэндтэлдыйт.

Ай кер тыдэщ 26-митн Югра мўвевн па Россияевн округ ашколайтн па техникуматн вэндтэдыйт 120 хуят «Точка роста» кэсупсийн юнтман кэсты олңитсат. 27-митн кўтэдн топ-менеджерат кэссат. Щиты кэсты 141 команда эвэлт 16 тахи тэп хэщэс, щата 4-5 хуят. 28-митн Ёмвошн нух питум ёх Уральской федеральной округ хуца ищимэщ кэсупсийн кэсты питлэйт.

Мосд лупты, там олн щата нух питум команда ёх правительства эвэлт и миллион шойт вух ёша холумтлэйт. Елды ищимэщ Россия мўвтед кэсупсы Москва хон вошн мәнл. Щата олаңмит тахет вўом ёх па хон пелэк мўв Дубай вошн кэсты питлэйт.

Сергей Шоптенко путэртэс, яң ол мэр вет щурэс хуят дыв саттэда вер пўншты па тэты вэндтэдыйсат. Там олн 600-800 хуят ши вер хўват непекекэңа йисат. Па олн там кэсупсыя рэпатайт мэты ёх вохты питлэйт, лэдн дыв тата ям па нумсэң рэпатнекэт рэпатая вўты веритсат.

Руслан Богордаев лупэс, хуты мет сыры 2010-мит олн там кэсупсийн лўв волонтерэ вэс.

Кэсупсийн нух питум ёх

Р.Богордаев китум хур

«Щадта кашэң ол кэсты питсум, вэндтэдыйсум, немасыя киникайт дўңэтсум, щиты кэт пўш нух питсум, ипўш щед вух, па пўш пэтэрух мевд посэңан ёша холумсум», – ястэс Р. Богордаев.

Юхи хэщум артэн округев там кэсупсы тэты хэ С. Шоптенко ай тэс:

– Няд ол юхды округ губернатор не Наталья Комарова лупэс, лэдн кэчайт ищи там кэсупсийн ат кэссат. Вантэ, ши юпийн дыв бизнесменэт нўшайт олаңан вэты питлэйт. Щиты няд ол округ ар-

сыр департаментат па районэт, вошэт кэчайт ищи кэсты питсат. Там кэсупсийн кэсты пата хэңнехэя сыры мосд «Global Management Challenge» па «Точка роста» сайт хуца нем, опращнем, электронной пэшта, карты кел номер па па олаңан хэңшты. Васы мэнтэ тыдэщ там кэсупсийн хуятат акэтты олңитлэйт. Олаң-мит пурэйн 600 хуят эвэлт 64 команда тывэл. Щадта кэсты юпийн тэп нивл команда хэщл. Дыв кўтэдн кэсты питлэйт.

Людмила
ШУЛЬГИНА

Шуши мир хӕннехуятӕ сыр-сыр хурамӕн емӕнхӕтлӕт йис пурайт вӕш эвӕлт тӕйлӕт па иса ин тӕмхӕтл вӕнта щитӕт ушӕна-сашӕна порилӕдӕт. Мет хурамӕн па шеӕк мосты емӕнхӕтла хӕнтӕт хущи кашӕн од мӕр Тыдӕщ поры дӕнтӕсӕс.

Щит пӕта ай кер ты-дӕщ 20-мит хӕтӕдн Поднавӕтн Нуви сӕнхум районӕн вӕдты хӕнты ӕхлӕв тӕмӕщ хурамӕн Тыдӕщ поры емӕнхӕтл версӕт па ямсыева дӕвед порилӕсӕт. Щи хӕтӕдн ямкем ишки алӕн вӕш эвӕлт вӕс па увӕс вот шеӕк така пулӕс. Щимӕщ хӕтл пелы ӕн вантман кӕртӕн хӕнты мир хӕннехуятӕ араттедн Э.М. Куриков хот пӕн-ӕдн ияха ӕктӕщсӕт па доньщ эвӕлт немасыя еӕта пӕсан версӕт.

Йис вӕш эвӕлт хӕтл мӕнты мӕр ияха ӕктӕшум кӕртӕн хӕннехуятӕт иса кашӕн хот хуца дундӕт па доньщ эвӕлт верум еӕта пӕсанӕд ташӕна лӕщӕтты пӕта кашӕн хоттед ӕх эвӕлт детутӕт ӕкӕтлӕт па Тыдӕщ вӕрт ики пӕсана арсыр ӕх мойлудм детутӕт тӕлӕт. Тӕмхӕтл хӕ хуятӕт па неӕт немасыя тыдӕщ хурасӕн юх сӕр вӕсӕт па хота дунты едпийн хӕнты ики С.С. Тарлин сӕр ӕштыин хот ов депн нӕмӕдта илды педа па щӕлта илта нухлы пелы немасыя хупдӕмӕты пиньщӕс па щиты путӕртӕс: «Тыдӕщ, тыдӕщ вӕрт икев лӕтут-яньщты ут икев лӕт. Там кӕтн иса Йилуп Най-Вӕрт юхтӕс, йилуп Най-Вӕрт мӕн хуцева сема питӕс!» Хӕн хӕннехӕйт щиты лулӕт, щит йилпа сема питум тыдӕщ пух енумты пӕта сыр-сыр детут вохлӕт, дӕдн дӕвед ямсыева лапӕтты. Йилуп тыдӕщ хӕнты хуятӕтн яма лапӕтлы па щит пӕта дӕв сорашӕк енумты питл па Йилуп тыдӕщ Най-Вӕрта йил! Хӕн па хӕнтӕт арсыр хотӕт эвӕлт иса сыр-сыр детутӕтн муй яньщты утӕтн катдуптӕдыт,

дыв ши хот эвӕлт ким етты мӕр ищиты сӕр ӕштыин ов хот депн хупдӕмӕдӕт па щитӕдн еӕта пӕсанӕда ияха ӕктум детутӕт порилӕты щира пундӕт. Тӕмхӕтл Поднавӕт кӕртӕн хӕнты ӕхлӕв Н.И. Слинкина, Л.В. Туполева па Э.М. Куриков хотӕта немасыя янхсӕт па арсыр детутӕт вохсӕт.

Н.И. Слинкина дӕв хуцева юхтум мойн хӕннехуятӕт воньшумут эвӕлт пӕдум нянян ямсыева лапӕтсӕлӕ па шайн яньдӕщтӕслӕ. М.П. Капуста хӕлдӕн нянян мойн ӕх яма лаптӕс па ищиты шеӕк еплӕн шай хӕнтӕт дӕв хуцева яньщсӕт. Хӕн хотӕт хувадн мойдӕты янхум хӕннехуятӕт арсыр дыведа мосты арат детут муй яньщты ут ӕкӕтсӕт па ар пелӕк эвӕлт ияха тӕсӕт, дыв еӕта пӕсанӕда Поднавӕт кӕртӕн мир Тыдӕщ поры верты вохсӕт. Щиты еӕта пӕсан едпийн ямкем ар хӕннехӕ етна пелка ӕкмӕс.

Хӕт детутӕн муй яньщты утӕн ан пӕсана хуятӕт омӕссӕт па лапӕтмит анӕн немасыя Тӕт ими ратхӕр едпийн Йилпа юхӕтты тыдӕщ пӕта

Кӕртӕн мир емӕнхӕтла ӕктӕщсӕт

Л.В. Туполева китум хураӕн

Поднавӕтн Тыдӕщ поры емӕнхӕтл мӕнӕс

ӕхн омӕссыит, дӕдн дӕв Най-Вӕртӕл ундӕ еплӕн детутӕт ат питлӕт па дӕв ям сӕмӕла хӕннехуятӕт поры щирн тӕвум детутӕт-яньщтутӕт ат хойлӕт! Щи пурайн Йилуп тыдӕщ нумсӕл таксӕра йил па елды енумты щирӕдн хӕнты мирӕд ищиты вещката па тӕнщирӕна, тумтака па ташӕна елды вӕдты-холты партӕл!

Тӕмхӕтл Р.М. Масленникова еплӕн соламӕт кавӕртӕс па тӕлаӕн лапӕт арсыр вой хурасӕт нянь эвӕлт палӕс, дӕдн

щитӕт ищи поры верты еӕта пӕсана омӕсты. Тӕкьякӕн кӕрт эвӕлт Н.А. Гришкина пойкшӕс Тӕрум ащи едпийн, хути хӕнты хуятӕт тӕм йисн ищиты вой-хӕл, вӕнт вой велпӕс унтасн вӕлдӕт-холдӕт. Щӕлта лапӕт нянян вой хура-сӕт юх сӕра пунсыйт. С.С. Тарлин дыв ухлӕд пӕс-ты кешийн иса сапл дӕв эвӕлт кӕтна евӕтмӕслӕ. Вой хурас ухӕт Йилпа енумты тыдӕщ пелы немасыя така увман хуятӕтн ӕвӕлдӕмасыит. Хӕшум детутӕт иса поры верум тӕхи эвӕлт еӕта пӕсана омӕссыит па емӕнхӕтла юхтум кӕртӕн хӕннехуятӕтн юхи дety-яньщты питсыйт. Поры верты кӕтн айдтыева Йилуп тыдӕщ сема питӕс! Па Поднавӕт кӕртӕн хӕнтӕт дӕведа тӕп нух амӕтсӕт! Тӕмиты тӕм одн Тыдӕщ поры мӕн хӕнты ӕхлӕв рӕт мӕведн шеӕк тӕса па иса йис ӕхлӕд щирн версӕт.

Людмила ТУПОЛЕВА
Хӕнты ясӕна
тулмаштӕс
Владимир ЕНОВ

Н.И. Слинкина хуца мойна юхӕтсӕт

Айлат ёх дўнтардал дўнәтсәт

Ай кер тыдәщ 25-митн Ёмвошн киникайт дўнәтты хотн, мәта ут Краснопартизанской вош хулуйн вәд, «Свободный микрофон: поэзия народов ханты и манси» немпи етнхот вәс. Щит мўвтел поэзия хәтл па культура рәпатнекәт хәтл пәты дәщәтсы.

Нявремәт стихәт дўнәтсәт

Тәм етнхот дәщәт-ты не Алла Ишти-мирова-Посохова вўща верман лупәс, хуты тәм ванән ай кер тыдәщ 23-митн Ёмвошн «Матрешки online» немпи киника етәс. Муй пәты щимәщ немн пунсы? Вантә, рўщ мир культурайн матрешка акань – щит эви, не, ими әмәщ вәлупсы. Тәм киникая социальной утәт эвәлт Ёмвошәң неңәт дўнтарәт хәншман вәлдәт. Щи түмпи Павел Черкашин, Андрей Рябов, Вадим Орлов па па вәтаң хуятәт щи стихәт оләңән хәншәт, муй дыв щи оләңән нәмәсләт. Әмәщ, хуты щәта хәнты не Алла Иштимирова-Посохова па вухаль не Наталья Анадеева хәншум стихәт па путрәт вәлдәт.

Щи юпийн мойңа щюхтум мир пәты юнтупсы вәс, стих шәп эвәлт уша верты мосәс, муйсәр поэт щит хәншәс.

Ёмвошәң «Дыләң со-юм» тәхия яңхты няв-

ремәт вәтаң поэтәт па тәм ванән хәншты олңитум вухаль неңән-упеңән **Ольга Норова** па **Раиса Гаврильчик** дўнтарәт дўнәтсәт. «Дыләң союм» хотн «Этвит» («Ат йиңкие») немпи ариты тәхи вәд, щив яңхты эвет вухаль мир поэтән Юванән Шесталовән хәншум «Миснә» ар арисәт.

Вероника Обадэ «Ялпус махум» («Емәң тәхи ёх») немпи ар арийс, щит Раиса Гаврильчик хәншәс.

ХМария Вагатова хәнты мир поэтесса культура рәпатнекәт емәңхәтл пәты ям яс-нәт лупәс. Щәлта няв-ремәта ястәс: «Мўң хәнты па вухаль ясәң-нәлдўв – нявләкнәң, хурамәңнәң, щит пәты мўң ясәңнәлдўвн хән-шум стихәт хурамәңәт, ар хуят мўв-авәт оләңән хәншәт. Ай пураемн киникайт дўнәтты хот шивалумемн ух пунсум, ма щиремн, щәта рәпитты ёх – мет нумсәңәт. Нявремәт, иса

пурайн дўнәтты! Вантә, киникайт эвәлт арсыр верәт оләңән уша верты па нумсәңа йиты рәхл. Ма ванкўтды Николай Александрович Ва-готов шәтшәщем лупум ясәт нәмәд-мәдум: «Хәннехә – шеңк тәщәң, муйкем арат нумсәт тәйл. Ар-сыр киникайт эвәлт дўв нумсәңа йилд».

Вухаль мир поэ-тесса Светлана Динисламова путәртәс, муй щирн «Литератур-ное наследие Югры» вән киникайңән дә-щәтсыйңән. Щәта 44 хәнты па 30 вухаль хәншты ёх оләңән па дыв стихдал, путәрдал хәншман вәлдәт.

Тәмхәтл Кышик кәрт эвәлт стихәт хәншты айлат хә **Ар-сений Немельгин** юхтыдәс. Дўв стихнәд дўнәтсәт. Мойң ёха щит-нәң шеңк мәстәснәң. М.К. Волдина лупәс, хуты дўведа киника дәщәтты па есәдты мосл. Дўв инышәссы, муй арат стих хәншәс. Дўв юхлы лупәс, ин пура вәнты 25 стих тәйл.

Щи юпийн етнхот тәты не **А. Иштимирова-Посохова** аляс, муй щирн хәнты па вухаль стихәт дўнәтты ёх оләңән кина версы.

Тәмхәтл Москва хон вош пўңәдн армияйн служитты айлат хәнты хә **Антон Нахрәчәв** скайп хўват «Аңки сәм» немпи Мария Вагатовайн хән-шум стих дўнәтсәт. Дўв ищи дўнтарәт хәншәл, тәм ванән рәт Тәк кәрт оләңән стих хәншәс па ищи дўнәтсәт.

М.К. Волдина
вўща верл

Югорской государ-ственной университет хуца рәпитты профессор хә, поэт **Вадим Орлов** лупәс, хуты ям арат ол-юхлы Урай вошн айлат поэтәт стихәт эвәлт ай киника версы. Тәм етнхотн дўв щи стихәт дўнәтсәт.

Әхәт шай яньшман мўң хәнты па вухаль литературайн вәдты суртәт олә-нәң путәртсўв. А. Иш-тимирова-Посохова лупәс, хуты тәм йисн интернет хуца хәнты па вухаль писателят оләңән шимд айкел па дыв стихдал, путәр-дал хәншман вәлдәт. М. Волдина айлат писа-телята партәс, дәдн дыв немасыя хәрәтн стихәт, путрәт хәншты вера ат вәндтәйлсәт, вәтаң писателят ат хәдәнтсәт, тәп щиты айдтыева тәса хәншты питдәт.

Юхи хәщум артән Ольга Норова па Раи-са Гаврильчик дын дўнтарлән вухаль ясәңән дўнәтсәңән. Писателят дынана лупсәт, дәдн дын елды «Луима сәрипос» немпи вухаль мир газетая стихдән ат китсәңән.

Людмила СПИРЯКОВА
хәншәс па
хурнәң верәс

Сэрханл мўвн Русскинской вошн ай кер тылдаш 24-мит хатадн вўды давалты, вой-хўд велпаслудман велты ёх кеша еманхатлд вес.

Мет олаң пўш вўдыин Русскинской кертан 1974-мит одн кассат. Тыв Ямал, Касум мўв эвалт мир эхадн навралты щира юхтыйлдат. Щалта вўдең эхлатн касты ёх пела вантты пата арсыр мир Россия мўв вошат па па хон пелак мўват эвалт юхтыйлдат. Шуши мир там еманхаталдн вейтантыйлдат, кўтэлдн путремалат. Дыв кешела там амаш па мосты еманхатл. Тата дыв кўтэлдн каслат, ёр вантлат.

Тови хатлд аланан вош кимадн велты ай дор лота вўдең эхлат питсат юхатты. Итэх ёх касты харан ёш вантман вўдыин навралсат. Щирн, вантэ, вўдэт вёды ёш эвалт палты ан пилтат. Еманхатла айлтыева нэй сәхәң имет, еңк порхайң нявремиет па

Сэрханл хә ёх ёрашлат

Вўды давалты ёх еманхатлд

вентар милуп молупщен икет акташты питсат. Сэрханл мир ханты арат айлдат эвет па пухат мойң ёх кеша арисат. Вўдең эхадн касты пела вантты ямас ар мойң хуят юхтас. Я-а, имудтыйн нял хопты кирум эхлатн тарум юхан имет па икет касты щи олнитсел. Дыв ўккелдал няртмедн тәп лоныщ пәсәң кавармийс.

Авиетн навралты ёх пела вантты тумпелд амаш. Там пўш мет курман па пасты кўруп вўдэт Ляты ёх тайсат. Вантэ, хўв йис телдән Покачев рәт иса вўды давалдман велдәт.

Икет кўтн авиетн касман олаң тахия **Валерий Покачев** питас. Кимат тахи **Михаил Покачев** вўс. Хәлмит **Виталий Покачев** юхтас. Имет кўтн мет сора **Анастасия Комтина** навралтас. Кимат тахия **Зоя Тарлина** (эви опраш немл Покачева) питас. Ар мир кўтн хәлмит тахи ванта **Анна Покачева** авиелада тәсы. Вўдең эхадн касман олаң тахи вўюм ики па ими китумтак буранатн мойлуптасыйңан. Елды молупщия па вёя дәмәтлөм икет кўтэлдн хәхадман кассат. Мет

пасты хә ёх кўтн **Святослав Анагуричи** вәлмәд. Имет кўтн шеңк сора **Кристина Вилла** хәхдас. Тынщан тахман олаң тахия **Сергей Мултанов** питас. Мет ар эхад елты **Леонид Комтин** навармас. Амаш вантты вәс, муй иты молупщен икет кўтэлдн ёрашсат. Сэрханл хә ёх **Владимирән Кечимован** па **Валентинан Тэвлинан** илды пунсайт. Дын мет ёр икеңан. Ёр талты юхн **Владимир Итыков** нух питас. Олаң, кимат па хәлмит тахия питум хуятат худыева ям мойлупсәтн мәсыйт.

Ма вўдең эхадн касум айлдат неңие **Зоя Тарлина** иньщассем, муй вўрн авиет еманхатла вәндтәслә?

– *Ма ащем па аңкәм – вўдең ёх. Вет ола юв-мемн эхадн яңхты вәндсум. Мәнәма шеңк амаш авиет кирман навралты. Ин кирман тайты вўдылам вәңем Денис Кечимов вәндтас. Лўв немасыя касты щира авиелада тайдалә. Дыв вошан па миран тахи эвалт ан палдәт. Сыры хоптәд шеңк ям йира ирәтты вер ан тайл.*

Мосл лупты, там неңие вўдыин навралдман кимат тахия питас. Лўв «мотособака» немуп утн мойлуптасы. Щалта еманхатлд мәр сэрханл мир ар суват иса сащсат. Щит «Вәнт не» ансамбль тахи ёх арисат. Щата кәщая **Зоя Николенко** вәд. Там ариты па якты тахи 30 ола йис.

Щи тумпи еманхатла юхтум мир нюки хотәтн дант йиңк, хўд хошум йиңк па па елпаң дестутат пила шайн янышлтәсыйт. Вәнт шушийн вәдты мир вўды нюхи, хўд, воньшумутат, вейт па молупщет тынысат.

Ульяна ДАНИЛО

Нәй сәхәң имет кәриләт

Имет хәхадлат

Нявремәт па жюри ёх урок пурайн

Кәсупсыя юхтум ёх

Мет яма нявремәт рәт ясаңа

Мәнум тыдәшн Нуви сәңхум вошн рәт ясаңа нявремәт вәндтәты хуятәт «Педагог года – 2018» кәсупсыя әктәцийдсәт. Интәм хәншлум, хутыса пци кәсупсы мәһәс. Мосд лупты, щи вән кәсупсы округ вәндтәты па айдат ёх верәт тәты департамент, «Институт развития образования», округ образования па наука профсоюз рәпатнекәт тәхи ёх дәщәтсәт.

Кәсупсийн вет вәндтәты хуят лүв рәпатаед вәндтәсәт. Лыв вердал, урокдал жюри ёхн ар-тадәсийт. Щит Москва вош эвәлт юхтум биологической наукайт кандидат, «Центр этнокультурной стратегии образования Федерального института развития образования» тәхи кәщә не **О.И. Артеменко**, филологической наукайт кандидат, Ёмвош округ наука заслуженной деятель ими **Д.В. Герасимова**, Касум ашколайн нявремәт ясаңа вәндтәты не **С.М. Каксина**, «Институт разви-

тия образования» тәхийн рәпитты не **М.Е. Макарова**, Касум вошн киникайт лүңәтты хотн рәпитты не **С.И. Рандымова**. «Жюри старейшин» хуятәта округ кәщә ләңкәр хуята нәтты не **Н.В. Савина**, «Югра дыднуптәты» тәхи неңнән **Р.М. Потпот**, **В.Г. Тарлина** вәсәт.

Олаңмит хәтлән Нуви сәңхум вошн «Нуви ат» йис пурмәсәт давадты хотн кашәң вәндтәты хуят лүв олңелн путәртәс. Лыв иньщәсыйт, муй пәты щимәщ рәпитты тәхи пирисәт. Тәк кәрт ашколайн рәпитты не

И.Д. Енова лупәс: «Ма айтелн яма рәт ясаңән путәртлум. Ашколайн хәнты ясаңа иса ән вәндтәсыюм. Щи пурайн ашколайн рәт ясневн путәртты ән рәхәс, тәп рүщ ясаңән путәртсүв. Щәдта ма училищайн вәндтәйлсум, юхи юхәтсум, ашколайн пушхиет рәт ясаңа вәндтәты питсыйт. Щи пурайн ма уша йисум, мұң нявремлүв рәт ясаң иса ән хәлдәт. Ма нумса юхәтсум, хутыса дывәт вәндтәты, ләдн рәт ясаңән ат путәртыйдсәт».

Поднавәт ашколайн рәт ясаңа вәндтәты не **А.Е. Вахат** ястәс: «Ма Поднавәтн ашколайн рәт ясаңа Лариса Герасимовна Лельховайн вәндтәсыюм. Ашкола юпийн Ёмвошн Югорской государственной университет етшуптәсум па рәт ясәт вәндтәты неңә йисум. Рәт кәртема юхәтсум па ашкола кәщайн вохсыюм Лариса Герасимовна верәл елды тәты. Лүв щи пурайн пенсия мәһәс. Ин яң ода йис щи пура вүш эвәлт. Па урокәт методикайт

вантман ма рәт ясәт урокәт тәлум. Вантә, рәт ясаңа вәндтәты ёх пәты методика әнтәм».

Ёмвошн технологической педагогической колледжән хәнты ясаңа вәндтәты не **И.М. Молданова** лупәс: «Хәнты ясаң – щит вәтшәты ясаң. Щи ясаңән ар ут дерамтты мосд. Ма ищи рәт яснем дерамтлум па ләңхалум щи вера нявремәт вәндтәты. Ма щиремн, щиты мұң хәнты яснев давадлүв».

Ёмвошн «Лыләң союм» тәхийн рәпитты не **Г.С. Молданова** щиты ястәс: «Хәнты ёх күтн рәт ясаңа вәндтәты хуятәт вәлдәт, тәп рәпитты тәхи лыв пәтәда әнтәм. Интәм ашколаятн пушхиет шимл щос рәт ясаңа вәндтәдыйт. Кышик вошн сыры нявремәт садикн рәт ясаңа вәндтәсыйт, интәм әнтә. Нявремәт ай пура вүш эвәлт рәт ясаңа вәндтәты мосд, щиты хәннехәйт пәты аршәк рәпитты тәхи питл».

Ным Нярьёх кәрт ашколайн рәпитты не **Л.Н. Карпенко** лупәс: «Ма ищи айтелн рәт яснем сәмәңа тайлем. Ашколайн рәпитты питмемн уша йисум, ин нявремәт рәт ясаңән иса ән путәртләт. Щит пәты

Г.С. Молданова
урок тәл

Касум эвие

ВЭНДТАТЫ ЁХ ПИРИСЫЙТ

ма дыват ин вухаль ясаңа вэндтәдлам, рәт ясцев иса пурайн дыләңа ат вәд».

Щәлта жури ёх иньшәссәт, рәт ясаңа вэндтәты хуят па вэндтәты ёх киньша ихурасуп муй әнтә. Вэндтәты ёх лупсәт, хуты дыв нявремәт рәт ясаңа вэндтәты вер тумпи рәт мир йис верәта вэндтәдәт. Рәт ясаңа вэндтәты хуята рәт ширн якты-ариты мосл. Вэндтәты вер тумпийн дыв пушхиет пида шуши мир емәңхәтләта, йис пурмәсәт давалды хотәта, шуши мир рүтышәты тәхета яңхәт. Нявремәт рәт мир вәдупсы яма ки вәдәт, дыведа кеншәк рәт ясаңа вэндтәты питл.

О.И. Артеменко нявремәт вэндтәты хуятәта лупас: «Кәт ясаң вәты няврем па нявремәт киньша нумсәңшәк. Тәп ясаңа тәса вэндтәты мосл. Ванкүтлы мұң вантдүв, шуши мир нявремәт елды атмашәк вэндтәйдәт. Ши верн учитель вұнавта вәд, лүв нявремәд тўңширәңа ән вэндтәс. Нынана нявремәт рәт ясаңа вэндтәты кеша ям па тўңширәңа методика пиригы мосл, ма щиремн, рүш ясаң пида

арташман рәт ясаңа вэндтәты мосл. Ши тумпи нынана әңкеташет пида ищи рәпитты мосл. Ши юпийн нявремләң, мосәң, ямашәк рәт ясаң вэндтәты питләт».

В.Г. Тарлина лупас, хуты няврем сәмәңа рәт ясаң вэндтәты питл ши пурайн, хән урокәт дыләңа йиләт. Щәта пушхие ясаң тумпи рәт мир вәдупсы, йис верәт, рәпитты тәхет уша павәтты питл.

Елды хәтлән кәсты ёх Касум воша тәсыит. Щәта әшколайн рәт ясаң урокәт тәсәт. А.Е. Вахат кимит пұш шимәш кәсупсыйн кәсәд, олаңмит пұш 2012-мит олн лүв нух питәс. Интәм лүв урокн «Ма әшколаем» вер тәс. Лүв дәнхас, дәдн пушхиет Касум мұв әшколайн вэндтыдум вулаң ёх нәмәдмәсәт. Нявремәт урок пурайн рәт ясаңаң путрәт ләшәтсәт. Хән дыв иньшәсупсәта тәса ястәсәт, ши юпийн вой велты шуши ёх ширн юхшәппн посәт омәссәт. Урок етшәтыйн иса посәт лўңәтсәт, ши эвәлт уша йис, урокн яма рәпитсәт муй әнтә. Анастасия Евгеньевна лупас, хуты Касум вошн нявремәт Поднавәт киньша рәт ясаң ямашәк вәдәт.

И.Д. Енова әвиет пида путәртәл

Н. Рагимова верум хураг

Тәк кәрт ими И.Д. Енова войт па войт хотәт олаңаң урок тәс. Ищи лупас, ши нявремәт Тәк кәрт киньши хәнты ясәт ямашәк вәдәт. Нявремәт күтәдн яма рәпитсәт, иньшәссәт па ястәсәт. Ирина Дмитриевна рүтышәты щира нявремәт пида «пешие» як якәс. Тәк кәртән рәт ясаңа вэндтәты вер олаңаң щиты лупас: «Мұң әшколаевн ин вәнты сыры хәнты алфавит ширн пушхиет вэндтәдүв. Нәмәслүв, йилуп алфавит ширн нявремәта давәрт вэндтәйдты питл. Интәм йилуп ол юпийн мұң факультатив ширн рәт ясаңа вэндтәдүв. Щит пәты нявремәта посәт омәсты ән рәхл. Мұң пәклүв, мосәң, елды иса нявремлүв рәт ясаңа вэндтәты ән питлүв, щиты ясцев иса вәтшәдәв».

Вухаль ими Л.Н. Карпенко нявремәта урокн хоттел ёх олаңаң путәртәс. Әмәш, хуты щәта хәнты нявремәт йилуп вухаль ясәт уша павәтсәт, муйсәр ихурасуп ясәт па муйсәр пасыр утәт ши ясаңаңаң вәдәт. Ши урок юпийн ма хәнты пухие **Костя Потпот** пида путәртсум, лүв лупас:

«Ма хәдмит классән вэндтәйдлум. Мәнәма әмәш вәсвухаль ясәт уша павәтты. Юдн ма әңкем пида хәнты ясаңаң путәртлүм. Олег яюм па Катя улем ищи рәт ясаңаң путәртләңаң».

Г.С. Молданова Касум вош нявремәта тучәң олаңаң путәртәс, муйсәр хәншет хәнты мир тайләт. Урок етшәтыйн лүв пушхиета сухшәпәт сухум пида мойләс, дәдн дыв юдн тучәң ат әнтсәт.

И.М. Молданова пушхиета Ёмвош олаңаң путәртәс. Дыв ай путәр шәпиет хәншийдсәт. Щәлта дыв уша павәтсәт, хуты хәнты ясаңаң послелогәт вәдәт.

Ма щиремн, иса кәсты неңәт урокәт яма тәсәт. Пушхиет щәта ар мосты вер уша павәтсәт. Әхәт хәтлән нявремәт вэндтәты ёх күтәдн вантәсәт, хутыса дыв юдн пушхиет рәт ясаңа вэндтәдәт. Дыв уша версәт, хутыса пасыра урокәт верты рәхл. Иса урокдәд па верләд жури ёхн тәса артадәсыит, дыв нух питем хуятәт пирисәт. Ши вән кәсупсыйн олаңмит тәхия А.Е. Вахат йис, кимит – Л.Н. Карпенко, хәдмит – И.Д. Енова.

Надежда
РАГИМОВА

А.Е. Вахат рәт ясаң урок пурайн

Тынесты па пурмас верты ими

Там пұш IV-мит вўдең мир кәсупсыйн Римма Кирилловна Молданова пида вейтантыйдсум. Лўв пидада тәнял «Тыләщ поры» емәңхәтәдн Сәрханл вошн вәтаңа йисум. Щи вошн вәдлјаты шуши мир емәңхәтлјата лўв нәлам яңхийл. Тәнял щи ими емәңхәтлја юхтылдум мира камн пурмас тыныйс. Тынесты хәрн ма сухта эвәлт верум аканят шиваләсум па лўвел иньщәссум, хуйтатн щитәт версыйт?

— Щитәт Алла Рус-миленко верл. Лўв апәл-неңәл пида Нуви сәңхум район эвәлт вәдләңән. Лын акань верты хуша-пәт тайләңән, щи унтасн щитәт верләңән. Сухта эвәлт тәта щәртәң ех аканят вәдлјат, 150 шойт тынән. Щитәт мойң ехн яма дәтлјыйт. Вантә, тынлјат па айт, юхи тәты щитәт кен.

— Щи луват ям вер, нәң олңенән ай павта: хута сема питсән, муй арат ол Сәрханл вошн вәдлән, рўтьщәтыя мәнтыя вәнты хута рәпитсән?

— Әңкем Сәрханл района 1950-мит олјатн Ильбигорт эвәлт касләс. Щи йисн Дарко-Горшково кәрт тәп верты питсы, ма щәта сема питсы. Мўң — Касум

хәнтәт. Әңкем Евгения Петровна Вандымова — щит Зоя Никифоровна Лозямова рәт не. Зояен ащи Никифор Волдин әңкем яй.

Ма рәт ясәңән вев-тама путәртлум. Хән садика мәнсум, щи пурайн щи хот кәща неңа рўщ ими юхтәс, мўң имухты рўщ щирн путәртты вәндтәты питсыюв. Щит пәты ай пурайн рәт ясәңән ән путәртсўв. Әңкидўв-ащидўв мўң пидэва хәнты ясәңән путәртсәт, мўң юхлы рўщ щирн лупсўв. 1972-мит олн Дарко-Горшково хущи әшкола ләп тәхәрсы па Сытомино кәрта вәндтыйлты китсыюв, щәта рўщ әшкола вәс, кәртәң мир кўтн ищи арәл пеләк рўщәт вәсәт.

Ям пеләкн Римма Молданова Ёмвошн вўдең мир кәсупсыйн. 2018-мит ол

Р.Ользина верум, хурнән

Мўң классэвн тәп кәт хәнты вәс: ма па Катя Захарова.

Сытомино хущи яртъяң класс етшуп-тәсум па 1978-мит ол вўш эвәлт хәлум тәл Ёмвошн торгово-кооперативной хотн вәндтыйлсум. Щәдсаты 1981-мит олн тыв юхәтсум, тәта икия мәнсум па 36-кем ол Сәрханлән вәдлум. Ма хәлум няврем тәйлум, пух па кәт эви, лыв худыева вәнәт. Лыв тәта сема питсәт па тәта вәдлјат, рәпитлјат. Нял хиды енумл, лыв нәлам шуши мир емәңхәтлјата яңхийлдјат, хәнты верәта вәндтыйлты лыв сәмәңәт. Там Тыләщ порийн хиднеңәлам яксәңән.

Рўтьщәтыя мәнты вәнты мет сыры пир-кашека рәпитсум. Щи юпийн 15-кем ол оса рәпитты тәхи тәйсум, щәта хәнты пурмасәт версўв па ед тынысўв. Эвәңәлам пида тыйлўв, вой сух эвәлт арсыр ут ёнтлўв. И эвем вўды хурасәт па хурамәт пида посәт тыйл. Ма вошн вәдлјаты каш хәрәта па

«Старый Сургут» тәхия нәлам вохәнтлјуюм. Сәрханл кәщайтн ма яма вәлюм, щит пәты емәңхәтлјата па тынес-ты хәрәта пурмасәт ед тыныты вохәнтлјуюм.

— Кўш рәт ясәңән яма путәртты ән хош-лән, ищипа хәнты пу-тәр мутшәлән. Мосәң, «Хәнты ясәң» ищи лў-ңәтлән?

— Газетайн муй хәнш-ман, щит мутшәлем. Иса нух вантыйлдум, муй щәта хәншман па хурәт вантлум. Лўңәтлум, хута емәңхәтлјат вәдлјат. Илатн Русскинской кәртән мәнум емәңхәтл оләнән лўңәтсум. Вәтаң ехләм вәлупсы оләнән па моньщәт лўңәтлум.

Муй пәты интум мў-ңева хәнты газета ән китды? Щәта рәпитты эвета ар пұш вәдты тәхем оләнән лупсум. Лыв кўш ясәң мәсәт щи неспек китты, ищипа ән юхтыйл. П.Я. Хлобыстова сыры пәщтайн газета вўйлјас. Интум лўведа ищи щив ән юхтыйл.

Реональда
ОЛЬЗИНА

Ям пеләкн Римма Молданова. Сәрханл, 2017-мит ол

Төняд Ёмвош рай-он Кышик көртән нявремәт пәты «Мосум мўв» немпи рўтыщаты хәр рәпитәс. Кәшәя щә-та вәс Антонина Ни-колаевна Никонова.

Катра пурмәсәт лавәдты хотн нявремәт пәты «Сўс» немпи вер дэщәтсы. Эвет-пухәт уша версәт, муй пәты хәнтәт пәты сўс — щит вулан пура. Щи пурайн дыв воньшумут әкәтләт, хўд велпәсләдәт, вой па тухләң вой велдәт, тәд пура пәты сопасләдәт.

Сўс велпәс вер оләңән путәртуман А.Н. Ни-конова лупәс: «Сўсн Асн йиңк ая йитыйн хўд ай юханәта мәнд. Мир лупл: «Нямәдт ар ки, Асн йиңк ая йил, щирн ешавәл хўдәт ай юханә-та мәндәт. Щи пурайн щәпәр хўд ар вәлдяд Катра арсыр щирн хўд велсы: пәнән, холпән, тухәдн (сойпән). Щәпәр хўд эвәлт епләң нюлум хошум йиңк кавәртсы. Щи тумпи хўд эвәлт юхәл версы, тәдн щитн вўдәт лапәтсийт».

Щәпәр хўд няхәсты, эвәтты вәнд-тыйдсәт. Сыры няхсан-тупн хўд няхәссәт. Вән әх лупсәт, мәтты ки юх кешийн няхәсты мосл, щи пурайн хўда кәши әнтәм. Хўд сом юх идпийн пунты мосл.

Нявремәт хўд эвәтләт

А. Никонова китум хурһән

«Мосум мўв» рўтыщаты хәр рәпата

Щәлта хўд эвәтсы, вуй, мухәд па вушрем хир тумпи худыева нух вўты мосл. Мухәд па вушрем садәң кавәртсы, щит елды вўды па кўрәң вой кепл тәнәдты пәты дэщәтсы. Дытуп эвәлт епләң нянь версы. Хўд ухәт эвәлт вуй кавәртсы. Итәх хўдәт сорәдтсийт, сыры камн, елды кәрн. Нявремәт вәндтәсийт, муй щирн кеши пида шак-пака рәпитты мосл. Щәлта няхсум хўд каврум суләң йиңка пунсы. Лавәдсы, хән хўд кавәрәд. Щи пура мәр нявремәт хәнты щирн щи ясәт путәртсәт: хўд,

пул, юхан, кеши, пән, ан, хоп, ләп, холуп, хошум йиңк, верты, яньщты, юхәл, няхсәнтуп.

Щәлта нявремәт вәндтәсәт, муй щирн уша верты, хўд кавәртты етшәс муй әнтә. Хўд венш лохты нявләка йис ки, щи хўд кавәртты етшәс. Хўд пўт эвәлт юх нялдыйн хўв ана пунты. Хўд лўвәт эвәлт лант версы па ищи хо-шум йиңка пунсы.

Щи юпийн нявремәт «Хәншәң ев» моньщ хәләнтсәт, хўдәт олә-ңән амамәтщет уша павәтсәт, мир путрәт оләңән уша павәтсәт, юнтсәт.

Па хәтләң нявремәт сорт хўд оләңән путәртсы. Антонина Николаевна Никонова лупәс:

— Тәмхәтл мўң сорт хўд оләңән уша верлўв. Лўв арсыр юханәтн вәд. Щит епләң хўд. Итәх хәнтәт пәты сорт — щит емәң хўд, щирн имета щи хўд няхәсты, эвәтты ән рәхл. Мўң Мосум юхан мўвев сорт хўд емәңә ән лўңәтлэв. Мўң аңкаңкилўв, щәщилўв

сорт хўд эвәлт хумәсвәл пида епләң лант ка-вәртсәт. Тәмхәтл мўң щи епләң детут кавәртты питлўв. Сорт хўд няхәсты ән мосл, щиты кавәртты рәхл, щит эвәлт хошум йиңк епләна йил. Лә-щәтум хўд каврум йиңка пунлўв. Атәлт лант йиңк пида рўвәтты, щәлта айдтыева хошум йиңка шошумты, еша кавәртты па пўт нух вўты. Щәлта хумәсвәл пунты. Щи епләң детут тывәс. Сорт хўд хўв ана пунты, хошум йиңк анәта шошумты. Деты пурайн сорт хўд ух атәлт лўвәт ара вўты.

Тәмхәтл эвет-пухәт уша павәтсәт, муй щирн сорт хўд ухәл версәлэ. Катра пурайн сорт хўд ям ух ән тәйс. Имудтыйн лўв ям па хурамәң ух верты сон-тумәс. Оләң лўв няхсуп хурпи вәс. Щиты вәс. Имудтыйн ими кәр пў-ңәдн вәс, нянь верәс, нянь кәра пунәс па көрт пўнәдн карсәр хәйс. Сорт хўд ими муй карсәр вўты вутщиләс, тәп ими щи вер шиваләс, имухты кар-сәрн сорт хўд хәтщәслэ, карсәр кәтна шукатсәлэ, и шәп йиңка вуцкәслэ. Па щит сорт хўдн вўсы. Щиты сорт хўд венш дохтәл така йис. Елды сорт хўд ух ара пунман амп, хопән хәннехә, ими, мень пәңкәт, әхәл, алты кеши, ләп, кўрәң вой толан, вўды хурпи лўвәт шиваләты рәхл.

Девман, яньщман юпийн эвет-пухәт хән-ты ясәң вәндтәсәт: лант йиңк, ев, деты, верты, омәсты, эвәтты, няды, сул, каврум шай, епләң лант йиңк, юх ан, рома омса.

Щәлта нявремәт пу-тәртсәт, муй щирн дыв хўд велпәсләты яңхсәт, муйсәр щәта ущхуль верәт вәсәт.

**Антонина Никонова
китум непек
щирн хәншәс
Людмила ШУЛЬГИНА**

Пушхиенәң хўднән велсәңән

Ар од пэщтайн рэпитл

Корлики кэрта яңхмемн ма и ханты ими пида вэйтантайдсум, немл Валентина Прохоровна Каткалева. Лүв ар од пэщта хотн рэпитл.

Путрэд щиты од-нитсәлэ:

– Ма тата, Корлики кэртән, сема питсум. Ащем – Прохор Егорович Каткалев, аңкем – Татьяна Алексеевна, эви опращнемәд Прасина вәс. Дын вой-хүд велпәсдуман вәсәң. Мүң семьяевн няд няврем вәс, яем аңтәма йис. Анисья упем кэртәвн ай тохтура рэпитл, Ольга апщем вәнт шушийн вәд. Корлики кэртән нивд класс юпийн елды Ларьяк хуца яң класс етшуптәсум. Щәлта Тюмень вошн пэщтайн рэпитты неңа вәндтәйдсум. Кимит

разряд оператора йисум, щирн рәт кәртема юхәтмемн ма имухты пэщта хота рэпитты вүсыюм. Щиты 1987-мит од вүш эвәлт тата рэпитлдум.

Елды В.П. Каткалева рәпатайд олаңән путәртәс. 2004-мит одн пэщта рәпатнекәт йилуп кирмащ хотн рэпитлдәт, тәп тата кәрәдләт.

Корлики кэртән мир худна арсыр газетайт, журналәт лүңәтләт, щирн пэщтайн щитәта ханшаныщләт. Пищма па газета тәты рәпата тумпи пэщта хотн тыдәщ, пенсия

вух, хот хошмәлды, нуви тәт, потум, каврум йиңк пәты сухуптәты вух вүты питсы. Вантэ, юхи хәщум олатн Корлики кэртән мир шимла йис, щирн ям арат од юхды щәта сберкасса ләп тәхәрс. Щи тухалпи тата арсыр летутәт, пурмәсәт тыныты питсыйт, лапка киньщи еша тындышәк. Щәлта 2012-мит одн пэщтайн терминал омәссы, щирн пэщта хот яң щос вәнты рэпитты питәс.

«Кэртән мир мәнәм яма вәдәт, щирн мәнәма эвәлдәт. Щәль, хуцы ма юканема немхуят рэпитты аңтәм. 2017-мит одн ма 50 ола йисум, пенсия мәнты нәмәсдум, щирн ма юканема рәпатнекәт кәңшлдум. Ма кэртән ар хуят пэщтайн рэпитты вәндтәйдсум, тәп ай тыдәщ вух пәты тата рэпитты аң дәңхаләт. Тыдәщ вухем ай – 15 шурәс шойт, тәп кашәң од рәпата ар йил. Па вошәт, кэртәт эвәлт немхуят Корлики кэрта йиты аң дәңхал. Яма рүтьщәты ищи аң веритлдум», – лупәс Валентина Прохоровна. Ям арат од юхды пэщта хота Любова Савельевна Самохина рәпитты юхтәс. Лүв пищма, посылкайт, газетайт, журналәт ара вүд па кэртәң еха тәд. Лапәт мәр кәт пүш тухлән хоп юхтыыл. Пэщтайн машинайт яңхты хә рэпитл, лүв тухлән хопа па щи эвәлт пищмайт, газетайт, журналәт тәд. В.П. Каткалева уша йис, хуцы сыры атәлт пэщта тухлән хот тәйсы.

Мхоровна эвәлт иныщәсум, муй мет вулаңа вәд лүв рәпатаелн? Юхды лүв щиты лупәс:

– Хәннехә пелы сәмәна вәдты, вантэ, мүң хущева арсыр хуятәт юхәтләт, дыв пидәда яма путәртты мосл. Мәнәма тата кен рэпитты, ма кэртәң не, мәнәм тата яма вәдәт, ма ром, сәмәң не, ванкүтды кэртәң хуятәт рәпатаем пәты вән пәмашипа лупләт.

Хән ма пэщта рәпатнек нүшайт олаңән иныщәсум, лүв имухты лупәс, хуцы кэртән интернет па «Мотив», «Мегафон» сотовой карты кәд шәңк вевтама рэпитлдәт. Ям арат од юхды округ кәща не Наталья Комарова Корлики кэрта юхтылдәс, лүведа мир щи нүшайт олаңән путәртсәт. Юхды лүв ястәс, хуцы щи нүша түңматды. Атлән пэщта хот дәвәлды хә аңтәм. Щи тумпи Валентина Прохоровна Корлики кэрт нүшайт олаңән ищи путәртәс. Тата 600 мултас хуят вәд, щирн ям арат од юхды итәх тәхет Ларьяк па Нижневартоск вошәңа тәсыйт. Бюджетной тәхет тумпи тата рәпата аңтәм, щирн ар рәпатайд хуят вәд.

Семьяйд олаңән иныщәсум. Валентина Прохоровна икел пида Корлики кэртән вәтаңа йис, кәт няврем енемәлтәс. Александра эвел ай нявремәт вәндтәты неңа йис па ин Нижневартоск вошн ашколайн рэпитл. Прохор пухд ищи вәна йис, рэпитл, кәт няврем тәйл.

Юхи хәщум артән Валентина Прохоровна лупәс, хуцы ям рәпатайд пәта Корлики кэрт па Нижневартоской район кәщайт эвәлт ишәкты непекаәт тәйл.

Людмила
СПИРЯКОВА

В.П. Каткалева

Л. Спирякова верум хур

ВЭЯТН ЩИ ОЛАҢҢАН

Корлики кэрт 1931-мит од вүш эвәлт Ларьякской районән вәс, щәлта 1962-мит од вүш эвәлт – Нижневартоской района хәншы. Ин Ларьяк воша луңман вәд. Щи кэрт Корлики юхан хонәңән омәсл. 2010-мит од мир хәншаныщты пурайн щәта 654 хуят вәс (359 ики па 304 ими), щи эвәлт 364 ханты хуят. Хантәт щәта хүд па вой велпәсдуман вәдләт, еша вүдәт тәйләт.

– Ай пура вўш эвэлт ёнтасты дāнхасум. Акem хурāt хāншты хēя вēs, āнкem ёнтāсā. Алпа, щит пāты ищи ёнтасты каш тāйсум. 1982-мит од вўш эвэлт щи вера вўянтсум. Пўляна ёнтасты питсум, хēн āшкола эвэлт йира мāнсум, щāта 33-кem од нявремāt рўщ ясāн па литература вēндтāсум, щи хот кēщяя вēsум. Хēн Ным Нярьēх эвэлт Талинка касāдсум, щи пурайн щāта искусствайт āшкола пўншсы, эвет-пухāt пурмāс верты вēндтāты мосāс па щив рēпитты мāнсум.

1989-мит од вўш эвэлт нēдам арсыр вандтупсēтн па пурмāс верты мирхотātн вēдлāдум, ма саттема щитāt ищи лēщатыйлдум. Щикўш лапāтъян од мултаса йисум, худна рēпитлдум. Рēпатем эвэлт йира мāнты āн есāлдьюм, Центр культуры па спорт немуп хотн методиста вēдлдум па ай ēх вēндтāдум. Тām ванāн нēмāссум, Ас хāлты тылāщн рўтыщāты мāндум. Вош хўват шēштемн и ими лупāс: «Ма нāнен шивалāты дāнхасум. Ин рўтыщāты питсум, эвем лупāс, лēдн юдн ал мāремāсьюм, пурмāс верты хота ат мāнсум. Ма тыйты дāнхалум». Елды шēшлдум, кимит не есāдт йил па ищи пурмāс верты вēндтāты мāнем пойкас. Щиты вēндтыйлты ēх па щи ма хущема āкумсāt.

– Нāн, алпа, ар пўш кāсупсēтн пурмāсāt арталāсāн?

– Методāн пўш. Щит пāты шēнк пāлдум.

– Давāрт па хуят пурмāсāt нух вантты?

– āнтхēн, давāрт. Вантē, тāта яма аканят ёнтты неāt āктāщсāt. Ма ищи акань верлум. Мосāн, ма вēна пелāк хāннхē, щит пāты нēмāсдум, катра йисн вēдум аканят йис щирн верты мосл. Ма щиремн, тāта Интернетн вантум аканят верты иса āн мосāс. Сыры сот мултас ар хурасуп не аканят ёнтсыйт, хē аканят тēп лапāтъянкem вēs. Катрайн поресты, юхи давлāсты па юнттыя аканят вēsāt. Дыв ар щирн версыйт. Катра йисн юхи давлāсты акань йинтупн ёнтты

Йис щирн верты мосл

Щиты Галина Георгиевна Сунгатова нēмāсл. Ма лўвел ар од вēдем, вēл-вēл Ёмвошн па па вошātн, кēртātн арсыр мирхотātн вēйтантыйлдум. Юхи хāщум кўтн XII-мит «Ремесла и промыслы: прошлое и настоящее» немуп хāрн вēйтāнтсамн. Щи ут тēняд Ёмвошн мāнāс, хута лўв кāсупсы арталāты неāн вēs. Щи пурайн вēлупсыйл па пурмāс вертутāн вер одāнāн путāртсамн.

Галина Сунгатова,
Ёмвош, 2017-мит од

«Галина Георгиевна Сунгатова – хурасāн ими! Лўв ēшлāдн щāшкан муй па ут иса пурмāса йил. Лўв хотāд хўв вўш эвэлт аканян музея йис, хутта щитāt ванттыя ар мир юхтыйллāt».

Виктория Устинова,
Ёмвош пурмāсāt верты хот,
2017-мит од

āн рāхāс, щāшкан кāt ентуп кешийн эвātты ищи āн мосāс. Вантē, хāннхēйт нēмāссāt, щўнь эвātты муй йинтупн пēхāлты āн мосл. Вертут верум юпийн хāщум сух шўкāt ким вуцкāты ищи āн рāхāс. Щитāt ювāртты мосāс па аканя няврем верты.

Тām йисн, мосāн, щитāt ар щирн верты рāхл. Щит пāты йис щирāt юремāты питсўв. Катра йисн аканят ащи, āнки муй аңкāнки катра лēмātсух эвэлт ёнтсыйт, лēдн щи сух эвэлт хāннхē сām хошума ат йис. Ма хойм пилда верум акань сāmāна тāйлдум. Сыры хēн эви икия мāнāс,

юдсаты щимāщ акань пāнāн вўйлас, лēдн āнкел-ащел хот нēмты. Сух шўк вўйласы, лыпия хойм пунсы па ювāртсы. Лēдн хойм ким ал пāрыйс, сух шўка ернас ёнтсы па ухам йирсы. Щиты хоймāн акань тывāс.

– Мосāн, айлат неāt āн вēлāt, хутысаты йис щирн ёнтасты?

– Талинкайн айлат ēха щи одāнāн ай павātлўв. Хуйтат мўн хущева янхлāt, щитāt йис щирāt вēлāt. Ма нēдам пурмāс верты мирхотāt лēщātлдум. Мўн хущева «Свет земли родной» немуп мирхот вēдлāд. Щив Урай, Советской па Кондинской районāн эвэлт вертутāн ēх юхтыйллāt, Ёмвош ремеслайт хот эвэлт мир вēдлāдāt. Щāта хāннхēйт пурмāс верты вēндтāлўв па щи вер одāнāн ай павātлўв. Кашāн од «Куклы из бабушкиного сундучка» немуп вандтупсы верāнтлўв па лапāt мār аканят одāнāн мира путāртлдум.

– Нāн лупсāн, кāсупсыйн Интернет хурāt унтасн верум пурмāсāt вēдлāt.

– Па муй.

– Муй щи ēха лупты дāнхалāн, хуйтат щитāt верлāt?

– Ям щирн пурмāс верты хуятāt пилда ат вēйтантыйллāt па щи ēх эвэлт ат вēндтыйллāt. Ма ёнтасты вўянтты елпийн мет одāнāн Тула па Углич вошāна янхсум, щāта тēса вертут верты хуятāt вейтсум па дыв эвātтēда арсыр ута вēндтыйлсум. Тām йисн айлат ēх Интернетāн пурмāс вантлāt па щāлсаты уша павātлāt, муй щирн щитāt верты. Щāлта вертут верты пурайн дыв саттēда нумāс павātлāt. Щит пāты мāнема тāта давāрт лупты, хуйтат яма рēпитлāt, хуйтат вевтама. Ма щиремн, катра йис хурасуп пурмāсāt йис щирн ёнтты мосл.

– Нāн щи одāнāн дывēда луплāн?

– Па муй, лēдн щиты верты ат вўратлāt.

Путāртāс Реональда ОЛЬЗИНА

ВЭЯТН ЩИ ОДāНāН

Галина Сунгатова – рўщ, лўв Удмуртия эвэлт, Ёмвош мўвн 1982-мит од вўш эвэлт вēл. Лўв Юграев народной промыслāt хуят па Ёмвош округ заслуженной хāннхē немāн тāйл. Талинка вошн «Центр культуры и спорта» немуп хотн методиста па «Берегиня» немуп тāхийн рēпитл.

Щиты нэмәсл Владимир Иванов, лүв пилада илатн Урай вошн вәйтантийдсум. Катра йис вәлупсы олаңан ки путартты, мосд лупты, мет сыры мұв илпийн вәлүм йис кәртәт олаңан Н. Витсен, Г.Ф. Миллер, Л.Н. Гондатти, К.Ф. Карьялайнен, С.К. Патканов, К.Д. Носилов па па ученой җх непекәтн ханшман вәд. Советской лащ пурайн мұң мұвевн Л.Р. Шульц, В.Н. Чернецов, В.И. Мошинская па пасыр археологәт рәпитсәт. Тәм йисн Л.П. Хлобыстин, М.Ф. Косарев, В.М. Морозов, Г.П. Визгалов, Е.М. Беспрозванный па па җх мұвн арсыр пурмәсәт кәншсәт. Итәх хуятәт Кондинской районән щит версәт. Исторической наука тохтүр Сергей Кокшаров 1979-мит од вұш эвәлт Конда мұвн йис кәртәт кәншәд, щәта мезолит йис вұш эвәлт кутуп йис пура вәнты вәлүм кәртәт па пурмәсәт вәйтсәйт. Лүв хәншәд: «Хұв мәр археологической памятникәт Западной Сибирь увәс пеләкн кәншты давәрт вәс. Вантә, щив яңхты ушәң нәхәл әнтәм вәс. Щит пәты давәрт арталәты вәс, муй йисн мир щәта вәсәт. В.Н. Чернецов щәта рәпитум юпийн непекәң җх ушәңа щи мұв дерамтты питсәт».

Катра йис олаңан шимл путартды

Мосд лупты, Кондинской районән непекәң җх Сатыгинской па Леушинской дорңанән, Юконда, Конда, па Сумпанья юхан хонәтн, Кондинский, Мортка, Усть-Аха, Карым па па кәртәт лепн мұв хирсәт. Интум вәнты щи мұвн археологәт рәпитләт. Щи олаңан Владимир Иванов тәмиты лупәс:

– Мамордвин, Нижний Тагил вошн енумсум. Щәта педагогической институтән исторической тәхи етшуптәсум. Нижний Тагил хущи нявремәт вәндтәты хуята рәпитсум, археологической па рұтыщәты вер ләщәтты кружок тәйсум. Археология вера 1982-мит вұш эвәлт вұянтсум, ар пұш экспедицията яңхсум. Кев хущи Чусовая юханән мұв хирсұв, Нижний Тагил пұнәлн па Кондинской районән Леуши па Ленино кәртңән питәрн щит версұв. Евра юханән археологической разведка немуп вер версұв. Катра йисн щәта няд вән кәрт омсәс, кашән кәртән 60-80-кем хот вәс. Ма нәмәслум, мұв хирты җх елды щәта рәпитты ки питләт, мосәң щи кәрт Аркаим киньщит мет вудаңа йил. Мулды пәты шимл путартды, хуты катра йисн Юграйн ищи мир вәсәт. Щит мезолит пурайн, VIII-X-мит шураc олатн.

Владимир Иванов, Урай, 2016-мит од

Тәта бронза немуп йисн па средневековые пурайн ар кәрт вәс. Ар мир тәм мұвн вәсәт, щи олаңан муртәңа ай павәтлы. Мир нәмәсләт, катра йисн хәннехәйт тәп европейской мұвн вәсәт. Ма щиремн, тәта ищи ар хуят вәс, дыв вой-хұд велпәсләсәт па воньсәт.

– **Мұв илпийн вәйтум пурмәсәт, мосәң, обско-угорской мир опрашәт катра йисн версәт?**

– Арсыр яснуп мир тыведт-тухелт касәлсәт. Ипұш юхтум хуятәт шеңк тыв-тухи мұв хұват ән яңхсәт. Ма нәмәслум, щит нын рәтлән вәсәт. Әхәт щи җх эвәлт вухаләт, хәнтәт, селькупәт па па мир тывсәт.

Юхи хәшум пұш ма 2015-мит одн

Е.М. Беспрозванных верәнтум экспедицияйн вәсум. Щи пурайн ар мұв дерамтсұв. Мет олаңан археологәт мұв хәрәт нух вантләт, хута газопроводәт, нефтепроводәт па па утәт верты питдыйт. Щәлта щәта вәйтум кәртәт муй пурмәсәт олаңан непекә па компьютера хәншләт. Щи посн уша питл, хуйтат щәта рәпитсәт па муй вәйтсәт, муйсәр мир па хутысаты катра йисн вәсәт.

1964-мит од вұш эвәлт, хән мет олаңан тәм мұвн питы вуй вәйтсы, мұв хирты җх рәпитләт. Щи вұш эвәлт няд мулдас шураc катра йис вудаң тәхи вәйтсы. Щитәт хущи вәйтум пурмәсәт әхәт музея

тәдыйт. Мосд лупты, йис кәртәт кәншты давәрт. Вантә, немхуят ушәңа ән вәд, хута катра йисн дыв омәссәт. Щит пәты итәх пурайн ән тывәд вәйтты. Ин вәнты ар мұв ән дерамтсы. Вантә, мет сыры археологәт рәпитләт щи мұвәтн, хута хотәт, әшәт па па утәт верты питдыйт.

– **Нын георадар па лазер немуп утңән унтасн мұв нух вантләтн?**

– Әнтә. Ин квардрокоптер немуп шұңк унтасн кәншты щир вәд па йис кәртәт омсум тәхет хура вұты. Ма нәмәслум, интум щит унтасн ванкұтды йис кәртәт вәйтты питдыйт.

– **Нәң муйсәр пурмәсәт вәйтсәң?**

– Мет ям пурмәсәт 1982-мит одн вәйтсум, щит щәд вух эвәлт верум кәтхушьяң вой хурас вәс. Мұв хирты җх хән мулды вәйтләт, муй щирн нәмәсләт, щиты пурмәс альщәләт. Хуйн вәды, мосәң, щитәт верум йис җх иса пасыра щит альщәсәт па тәйсәт. Мұң тәп XVIII па XIX йиснәнән вәйтум пурмәсәт олаңан ушәңа лупты кәс тәйлүв, щи олаңан непекәтн хәншман. XV па XVI йиснәнән хәншум непек шимл вәд. Шуши мир непекәңа тәп тәм йисн йисәт.

Реональда
СУРЕЙСКАЯ

Дылдӑн йиҥк сѐмие

Айлат ӗх йилуп киника ӗмӗӗӗӗӗӗӗӗ

У. Данило верум хурӑн

Р. Решетникова нӗвремӑта путӑр лӗнӗтл

Ӗмвошн ай кер тыдӑш 22-мит хӑтӑдн Югра мӗв киника лӗнӗтты хотн 10-мит окружной фестиваль мӑнум пурайн нӗвремӑта йилпа етум «Дылдӑн йиҥк сѐмие» непек олдӑнн путӑртса.

Етнхота юхтум тӗпиет кеша «Дылдӑн союм» тӑхи эвиет вухаль па хӑнты ернасӑтн шуши мир воньшумут ӑкӑтты як яксӑт. Щӑлта «Дылдӑн йиҥк сѐмие» немуп киникайт лӗӗӗӗӗӗӗӗӗ ими **Раиса Решетникова** лупӑс:

– Тӑм непекӑн рӗш па хӑнты ясӑнӑнн нӗвремӑт пӑта ариет па ӗмӗш путрупсӑт, моньшӑт, лӗнтупсӑт, амаӗтшӗт па ӗкшаньшупӑт хӑншман вӗд-

лӑт. *Щи тумпи тыв Югра мӗв поэтӑт Алексей Сенгепов, Андрей Тарханов, Юван Шесталов, Павел Черкашин, Юрий Вӗлла па Владислав Молданов верум стихӑт хӑншсайт. Дыв тӑса па яма рӑт мӗвел, тухлӑн войт олдӑнн путрӑт хӑншлӑт.*

Елды Андрей Тарханов шӗӗӗӗ хӑншум «Шишамие» путӑр Ӗмвошн «Дылдӑн союм» тӑхийн вӗндтӗйлдты эви **Наргиза Акбаева**

лӗнӗтсӑлӗ. Югра мӗв поэт ики Павел Черкашин хӑншум «Дӑнки» немуп путӑр ӗшколайн вӗндтӗйлдты эви **Александра Север** путӑртсӑлӗ па ищи хӗ стих «Ешӑк ӑнки» Ӗмвошн вӗдты эви **Дарья Алексеева** лӗнӗтсӑлӗ. Тӑм етнхотн Нуви сӑнхум районӑн Ваньшавӑт кӗртӑн вӗдты ики Владислав Молданов хӑншум «Сӗс пура» ар Ӗмвошн «Дылдӑн союм» тӑхийн вӗндтӗйлдты эви **Азиза Охунова** путӑртсӑлӗ. Касум вошн ӗвет, пухӑт вӗндтуман рӗпитум Алексей Обатин шӗӗӗӗ нӗп олдӑнн путӑр нӗвремӑт кеша хӑнты

ясӑнӑн «Дылдӑн йиҥк сѐмие» немуп киникайт лӗӗӗӗӗӗӗӗӗ ими **Раиса Решетникова** лӗнӗтсӑлӗ.

Вантӗ, «Дылдӑн йиҥк сѐмие» немуп киникайт Ӗмвош правительствӑ грант вухӑт унтасн культура департамент мухты етсӑт. Тӑм непекӑт верӑс ООО «Ханты-Пресс» кӗща ими Надежда Вах. Хӑнты ясӑнӑн хӑншум киникайт Нуви сӑнхум районӑн Касум вошн нӗвремӑта ищи ара ортсайт.

Ульяна
МОЛДАНОВА

Кӑсупсыйн нух питсӑт

Ай кер тыдӑш 4-мит хӑтлӑн Сӗмӑтвошн «Модница – 2018» немпи кӑсупсы вӗс. Щӑта Тӗк ӗшколайн вӗдты «Фантазия» тӑхи ӗвет «Моньшӑт хӗват...» немн 1-мит тӑхия питсӑт.

Мосл лупты, щи тӑхи кӗщӑя нӗвремӑт вӗндтӑты не Елена Леонтьевна Новьюхова вӗд. Тӑм кӑсупсы пӑты тӗкӑн ӗвет непекӑт ӗвӑлт Россия арсыр мир мӗвӑт лӗнӗхӑт лӗмӑтсухӑт версӑт. Щиты хӗт лӗмӑтсух тывӑс:

– **Мастор Ава ими** – щит мокша па эрзя мирӑн мӗв лавӑдты ими;

– **Маддер-Акка** – саами мир мӗв лӗнӗх;
– **Младе аве** – мари мир мӗв лавӑдты ими;
– **Кӑлташ Аңки** – хӑнты мир хӑннӗх па мӗв лавӑдты ими;
– **Макошь** – славянской мир мӗв лӗнӗх;
– **Зарни Ань** – сӑран мир мӗв лавӑдты ими.

Елена НОВЬЮХОВА,
Тӗк ӗшкола нӗвремӑт
вӗндтӑты не

Мӗвӑт лӗнӗхӑт лӗмӑтсухӑтн

Хӑнты ясӑна тулмашӑс Людмила СПИРЯКОВА

Вўдыйн мир тәтылты – вухаң рәпата

IV-мит вўдең ех кәсупсийн, муй ут ай кер тўдашн Ёмвошн мәнәс, Александр Юрьевич Кантеров вўдең хә пида путәртсум. Лўв Сәрханл район эвәлт, хотаң ехдал пида Лянтор эвәлт ветьяңкем километра вўшн вўт кәртән вәд. Ёмвоша вўдең мир хәтла лўв мойң ех вўды өхәдн тәтылтыя юхтылдәс. Вўдыдал лапәттыя хирәтн пәнән вўды дант тәс.

Ёмвоша Александр тўтаң өхәдн войдал тәс-лэ. Дыв щитәтн яңхты пәлдәт муй әнтә? Ши олаңән лупәс: «*Әнтә, дыв щиты яңхты вәндсәт. Мўң нәдам тывелт-тухелт яңхлўв*». Елды ай павтәс, хути ар мир кўтн лодьты войдал ищи ән пәлдәт. «*Итәх вўдәт каш хәрәтн лыкәна йилдәт. Ма войдам – әнтә*», – лупәс Александр.

Тәм айдат хә нәдам вўдең мир хәтләта Рус-скинская кәрта па Сәр-ханл воша яңхәд. Вўды

өхәдн мир тәтылты ту-хәлпи лўв каш хәр мир эвәлт войдал пида па лўв пидада хур вертыя вух вўд. Мосәң, ши верн ушәң вух еша ән павәтл па ши вер пәты хўв мўва яңх-ты ән мосл? Лўв лупәс: «*Мосл яңхты*».

Александра 31 ол, лўв вәнт кәртән йис щирн вәд: вўды тащ тайл па вой-хўд велпәсләд. Лўв хәлүм няврәм тайл: Олеся, Алина па Серёжа. «*Пухем юдн, эвеңадам Лямина хуши интернатн вәддәңән. Вән эвема 12*

Александр Кантеров, Ёмвош, 2018-мит ол

Райса Бардина вўюм хур

ол, ай эвема нивл ол. Сыры Лянторн интернат вәс. Әхәт лап тәхәрсы па няврәмәт Лямина кәрта китсийт. Шив мәнты хўв, тывелт-тухелт 100-кем километра питл. Сыры вўт кәртәт эвәлт эвет па пухәт тухдәң хопн шив тәтылсыйт, интум ши ут ән яңхәд па мўң сәттәва

пушәхлўв шив тәдўв», – путәртәс тәм айдат хә. Әмәщ уша верты вәс, няврәмәд пида рәт ясәңән юдн путәртләт муй әнтә? Лўв лупәс: «*Па муй. Имемсаңән ай пура вўш эвәлт иса хәнты щирн дыв пидада путәртламан*».

Реональда ОЛЬЗИНА

Хәнты икеңән Дмитрий Николаевич Покачев па Константин Иванович Сопочин китумтак пенсияя питты вўш вәнта сырыя вой-хўд велпәсләсәң па вўды тащәт давадман рәпитсәңән.

Ин па дыв пенсияйн рўт-щәднән па рәт щирн лўңтәсты

В.ЕНОВ ВЕУМ ХУР

Д.Н. Покачев па К.И. Сопочин

мўвладн вәнт кәртәдн вәд-лаңән, юкан вўды тащәд пида вудкемәднән. Иса кашәң то-вийн тәм хәйңән хўд-вой вел-пәс па вўдең хәннехуятәт емаң-хәтла юхтылдәңән. Константин Сопочин эвәлт ма айкел вўсум па иньщәссем лўвел, муйсәр әмәщ верәт тәмәщ емаңхәтләтн дыв уша павәтсәңән. Лўв тәмиты юхды педы лупәс па путәртәс:

– *Сыры одәтн, Советской дащ пураитн, тәмәщ хәтләт хәнты хуятәт пәта Рускинской промохототделенияйн Сәрханл районэв коопзверопромхос кә-ща ех нәтупсы унтасн версыйт. Әхәт Советской Союз хон пелкев иса лакки рохнемәс па тәмәщ шуши мир емаңхәтләт Сәрханл районэв кәщаитн дәщәтты вў-*

янтсыйт. Ма щиремн, тәм шеңк ям па әмәщ емаңхәтләт. Тәта мўң районэв муй па округев эвәлт юхәтты мойң хәйт па неңәт илем хәтл мәр худыева иса ияха вөйтантийдлўв па путремәлўв. Тәмәщ емаңхәтл ән ки вәс, хута мўң ләдн тәмиты ияха вөйтантисўв. Тәмхәтл меләк па тевәң тови хәтдые, хәннехуятәта ям па амәт вер дўв тәд. Айдат ех кўтәдн ар щирн кәсләт. Рускинской кәрт вош кўтуп хәрийн сыр-сыр якты-ариты хотәт арсыр тәхет эвәлт тыв әктәщум ехн тәса па хурамә-на дәщәтлыйт. Мўң вәнт кәртәң хәнтылўв хўд, вўды па курәң вой нюхи, воньшумутәт па ешн верум муй ёнтум хурамәң пурмәсийет мойң хәннехуятә-та тыныләт. Тәм вера мосты емаңхәтл!

Владимир ЕНОВ

Хәнты ясанг
(Хантыйское слово)
№7 (3499), 05.04.2018

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского, 14.

Индексы **04393, 54393**

Тираж **2166** экз.
Заказ **1495**
Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных
технологий и массовых
коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.